

## Muzeum Narodowe w Krakowie – Uniwersytetowi Jagiellońskiemu w 600. rocznicę założenia uczelni

 <https://orcid.org/0000-0002-7116-4198>

**Anita Młynarczyk-Tomczyk**

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

### ABSTRACT

#### THE NATIONAL MUSEUM IN KRAKOW ON THE 600<sup>TH</sup> FOUNDATION ANNIVERSARY OF THE JAGIELLONIAN UNIVERSITY

On the occasion of the 660<sup>th</sup> foundation anniversary of the Academy of Krakow, which fell in 2023, the article takes a closer look at a theme that has not been explored in the academic literature, namely the contribution of the staff of Poland's oldest national museum in Krakow to the celebrations marking the 600<sup>th</sup> anniversary of the academy in 1964 with an exhibition entitled Art in Krakow, 1350–1550. It was a monumental exhibition, which is worth recalling so as not to erase the traces of this initiative. The curator of the exhibition for the 600<sup>th</sup> foundation anniversary of the Jagiellonian University was Maria Kopff. In organising it, she worked with great dedication and devotion, and it was thanks to this exhibition that she gained great professional and moral authority in the museum community, and on many occasions her opinions influenced the most important museum issues in Poland. It was the exhibition that synchronised monuments of sacred art with monuments of a secular nature in a manner unprecedented in the Polish People's Republic, all in an attempt to show the luxuriant development of Polish art from the 14<sup>th</sup> to the 16<sup>th</sup> century. Although the content of the exhibition was close to the so-called 'historical policy', exposing, among other things, the secular character of Cracovian art, it undoubtedly presented the enormous achievements of Polish national heritage.

**Keywords:** science, popularization, history, museums, exhibitions.

**Słowa kluczowe:** nauka, popularyzacja, historia, muzea, wystawy.

## WSTĘP

Na rok akademicki 2023/2024 przypadła 660. rocznica założenia Studium generale w Krakowie (późniejszej Akademii Krakowskiej), współczesnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z tej okazji warto przywołać nieopracowany w literaturze naukowej wątek wystawy zatytułowanej „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550”, z jaką do obchodzonego w 1964 roku, 600-letniego jubileuszu tejże uczelni, włączyli się pracownicy Muzeum Narodowego w Krakowie<sup>1</sup>. Muzea należały i należą do skutecznych narzędzi tworzenia kanonu pamięci<sup>2</sup>. Wątek wystaw w popularyzacji wiedzy o przeszłości jest dość dobrze znany w literaturze naukowej. Do cennych inicjatyw zalicza się seria publikacji *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*<sup>3</sup>, w których wystawy, jako ważny element życia artystycznego, zajmują znaczące miejsce. Pokażna jest również literatura dotycząca Muzeum Narodowego w Krakowie, prezentująca jego historię, zbiory i wystawy<sup>4</sup>. Autorka artykułu podejmuje jednak nieopracowany do tej pory temat włączenia się pracowników Muzeum Narodowego w Krakowie w obchody 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zadaje pytania o tło powstania wystawy, które prezentowane jest przez pryzmat przeobrażeń w polskim

<sup>1</sup> Z okazji 600-lecia wydano specjalny numer czasopisma „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” (1964, t. 8), opatrując go następującą dedykacją: „Muzeum Narodowe w Krakowie Uniwersytetowi Jagiellońskiemu w sześćsetną rocznicę pracy naukowej i dydaktycznej w hołdzie składają Dyrekcja i Pracownicy Muzeum Narodowego w Krakowie, Redakcja i Współautorzy Wydawnictwa”. Wydany na okoliczność wystawy katalog rozpoczął się słowami Dyrekcji Muzeum Narodowego: „pośród instytucji, które czczą w sposób szczególnie uroczysty 600-lecie założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego nie mogło zabraknąć Muzeum Narodowego w Krakowie. Muzeum bowiem nasze [...] od dawna jest połączone licznymi więziami z krakowskim Uniwersytetem i zawdzięcza mu wiele”. J. Banach, Wstęp [w:] Muzeum Narodowe w Krakowie, *Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550*. Wystawa urządzona w sześćsetną rocznicę założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego, red. A. Bochnak, Kraków 1964, s. 8.

<sup>2</sup> A. Ziębińska-Witek, *Muzealizacja komunizmu w Polsce i w Europie Zachodniej*, „Res Historica” 2018, s. 237.

<sup>3</sup> *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 1: Lata 1944–1947*, red. nauk. A. Wierzbicka, Warszawa 2012; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 2: Rok 1948*, red. nauk. A. Wierzbicka, Warszawa 2012; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 3: Rok 1949*, red. A. Staszewska przy współpracy A.A. Szablowskiej, Warszawa 2012; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 4: Rok 1950*, red. P. Strożek, Warszawa 2012; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 5: Rok 1951*, red. K.A. Kesling, J. Stacewicz-Podlipska, Warszawa 2014; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 6: Rok 1952*, red. A. Wiszniewska, Warszawa 2015; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 7: Rok 1953*, red. A. Marcinowska, Warszawa 2016; *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960, t. 8: Rok 1954*, cz. 1–2, red. H. Faryna-Paszkiwicz, I. Gavrash, A. Marcinowska, Warszawa 2021.

<sup>4</sup> M.in. *Muzeum Narodowe w Krakowie. Historia i wybór zabytków*, wstęp T. Chruściński, katalog i wybór zabytków F. Stolat, Warszawa 1987 (wydawnictwo rocznicowe w formie kalendarium); D. Błońska, A. Betlej, *Muzeum Narodowe w Krakowie 1879–2019*, Kraków 2019; D. Otwinowska, *Zbiór sfragistyczny Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2004, t. 10, s. 254–256; P. Gwoździewicz-Nowakowska, *120 lat Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 2000, nr 42, s. 81–88; T. Zaucha, *Pałac biskupa Erazma Ciołka – nowy oddział Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Spotkania z Zabytkami” 2007, t. 31, nr 5, s. 3–6.

muzealnictwie. Przybliży prace nad scenariuszem ekspozycji i nad jej organizacją oraz starania o zdobycie najcenniejszych eksponatów, a następnie o ich konserwację, odpowiednie przechowanie i zabezpieczenie. Sporo miejsca poświęca też prezentowanemu na wystawie zabytkom, które poprzez selektywny dobór miały tworzyć swoisty przekaz wpisany – co warto zaznaczyć – w potrzeby polityki<sup>5</sup>. Od razu należy wskazać, że dokumentacja wystawy jest niepełna, dlatego trudno ocenić odbiór ekspozycji przez zwiedzających. Nie zachowała się bowiem jej księga pamiątkowa<sup>6</sup>. Nie umieszczono też szczegółowych informacji na ten temat w wydawanych przez Muzeum: „Rozprawach i Sprawozdaniach Muzeum Narodowego w Krakowie”<sup>7</sup>.

### WYSTAWA „SZTUKA W KRAKOWIE” – TŁO POWSTANIA

Muzeum Narodowe w Krakowie, jako najstarsze muzeum z przymiotnikiem „narodowe”, powstało w 1883 roku z inicjatywy Józefa Dietla, prezydenta Krakowa. Z okresu wojny i okupacji instytucja ta wyszła obronną ręką. Muzeum wprawdzie poniosło poważne straty, jednakże główny zasób zbiorów ocalał<sup>8</sup>. W 1950 roku

---

<sup>5</sup> Pojęcie „polityka historyczna” utożsamia się najczęściej z instrumentalizacją historii w celach politycznych i dla osiągnięcia partykularnych korzyści. Dla władzy od zawsze bowiem obraz minionych dziejów oraz świadomość historyczna społeczeństwa i narodu były elementami, którymi chciała zarządzać i na które chciała mieć wpływ. K. Kącka, *Polityka historyczna: kreatorzy, narzędzia, mechanizmy działania – przykład Polski* [w:] *Narracje pamięci. Między polityką a historią*, red. K. Kącka, J. Piechowiak-Lamparska, A. Ratke-Majewska, Toruń 2015, s. 63–64.

<sup>6</sup> Zachowana w muzeum Księga Pamiątkowa Gmachu Głównego została założona 1 VII 1964 r., ale pierwszy wpis pochodzi z 10 IX 1964 r. Znajduje się w niej kilka informacji z okresu funkcjonowania wystawy „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550”, ale tylko dwie z pewnością dotyczą tej ekspozycji. Archiwum Muzeum Narodowego w Krakowie [dalej: AMN w Krakowie], Muzeum Narodowe w Krakowie. Gmach Główny. Księga Pamiątkowa założona w dn. 1 VII 1964 r., sygn. 49, b.p. Razem z wystawą „Sztuka w Krakowie” udostępniono zwiedzającym w wersji skróconej ekspozycję stałą Galerii, jako wystawę malarstwa i rzeźby „Od Młodej Polski do naszych dni” oraz pokaz „Druki hiszpańskie Stanisława Polaka”, urządzoną w czytelni bibliotecznej. H. Małkiewiczówna, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Narodowego w Krakowie w latach 1964–1965*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” 1970, s. 122–125.

<sup>7</sup> H. Małkiewiczówna, op. cit., s. 122–125.

<sup>8</sup> W odniesieniu do literatury dotyczącej powstania i losów muzeum oraz jego zbiorów w okresie II wojny zob. m.in.: F. Kopera, K. Buczkowski, *Losy zabytków artystycznych Krakowa* [w:] *Kraków pod rządami wroga 1939–1945*, red. J. Dąbrowski, Kraków 1946, s. 47–65; D. Błońska, *O Muzeum Narodowym w Krakowie w czasie drugiej wojny światowej*, „Klio. Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym” 2014, t. 28, s. 85–128. Warto pokrótce przybliżyć historię gmachu Muzeum. Rozpoczętą w 1934 r. inwestycję realizowano w planowanym zakresie do 1939 r. Pierwszy etap w stanie surowym został zakończony w 1938 r. Niemcy w czasie okupacji kontynuowali prace zgodnie z projektem, ale nie z myślą o polskich zbiorach, tylko o „domu kultury” dla niemieckich żołnierzy, a potem o państwowym kasynie dla Niemców. Po wojnie – pomimo licznych utrudnień, głównie natury politycznej – kontynuowano działania (w tym projektowe) przy budynku, związane z ponownym przekształceniem go w siedzibę muzeum. Od 1952 r. możliwe już było funkcjonowanie obiektu jako Nowego Gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie. Systematycznie przenoszono tu kolejne działy Muzeum,

krakowskie muzeum, wraz z innymi tego typu instytucjami w Polsce, przeszło proces centralizacji i znalazło się pod bezpośrednią administracją państwa<sup>9</sup>. Po tym fakcie zaszły również istotne zmiany ideologiczne w prezentacji wystaw, na podstawie nowych marksistowskich kryteriów<sup>10</sup>. Scentralizowana struktura polskiego muzealnictwa funkcjonowała do 1957 roku<sup>11</sup>. Jego decentralizacja zbiegła się w czasie z przeniesieniem krakowskiego Muzeum Narodowego do nowego gmachu<sup>12</sup>. 21 lutego 1962 roku uchwalono ustawę o ochronie dóbr kultury i o muzeach<sup>13</sup>. Priorytetowo potraktowano w niej kwestie popularyzacji nauki przez te instytucje. Do nich należały przede wszystkim: organizacja wystaw (stałych, czasowych i objazdowych), prowadzenie działalności oświatowej oraz udostępnianie zbiorów dla celów naukowych i oświatowych<sup>14</sup>. Nowy rozdział w funkcjonowaniu muzeów stanowiły przygotowania do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego (1958–1966/1967) i czas ich trwania. Na mocy zarządzenia ministra kultury i sztuki Karola Kuryluka z 20 marca 1958 roku w popularyzację Polskiego Tysiąclecia miały się zaangażować wszystkie instytucje upowszechniające naukę, między innymi muzea<sup>15</sup>.

W obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego włączono również jubileusz 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego<sup>16</sup>. Pierwszy impuls w sprawie jego uczczenia wyszedł z grona profesorskiego tejże uczelni, a mianowicie od badacza jej dziejów – Henryka Barycza. Ze względu na duże znaczenie propagandowe święta uczelni władza

---

w tym bibliotekę. Szerzej na temat Nowego Gmachu zob. M. Włodarczyk, *Nowy Gmach Muzeum Narodowego w Krakowie. Z dotychczasowych dziejów. Zwroty historii*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 2010, z. 3, s. 37–48.

<sup>9</sup> E.I. Pierzyńska-Jelska, *Muzealnictwo w Polsce 1945–1974*, Kielce 2010, s. 40; *Polskie życie...*, t. 4, s. 13.

<sup>10</sup> T. Dobrowolski, *Zarys historii Muzeum Narodowego*, Muzeum Narodowe w Krakowie. Sprawozdania i Rozprawy rok 1951, Kraków 1952, s. 43–44; idem, *Zorganizowana galeria Malarstwa Polskiego Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 1952, t. 1–2, s. 18–25; *Działy historii kultury materialnej Muzeum Narodowego w Poznaniu*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1953, t. 1, nr 1–2, s. 256–258.

<sup>11</sup> 1 I 1950 r. nastąpiło przejście Muzeum pod bezpośrednią administrację rządową. Dyrektorem został Tadeusz Dobrowolski, funkcję tę pełnił do 31 XII 1956 r. Po wydarzeniach z Października 1956 r., w dn. 31 XII, kierownictwo przejęli Zdzisław Bocheński i Adam Kopff. 1 X 1957 r. funkcję dyrektora objął Adam Bochnak (do 31 VIII 1962 r.). D. Błońska, A. Betlej, op. cit., s. 91, 99. Od 1 I 1958 r. rozpoczął się proces decentralizacji muzeów. Zob. S. Brzostowski, *Problemy organizacyjne muzeów w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Centralnego Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków” 1959, nr 29, s. 48.

<sup>12</sup> A. Kopff, *Muzeum Narodowe w Krakowie w nowym gmachu*, „Muzealnictwo” 1959, s. 17–27, 124–125. Przed 28 XI 1957 r. zakończono remont mający na celu przywrócenie stanu budynku sprzed zmian wprowadzonych podczas II wojny światowej. D. Błońska, A. Betlej, op. cit., s. 101. Warto dodać, że w Nowym Gmachu zaprezentowano „Wystawę rozbudowy jubileuszowej Uniwersytetu Jagiellońskiego”, czynną od 14 I 1961 r. Ibidem, s. 108.

<sup>13</sup> Z. Neymannowa, *Charakter i profil Muzeum Regionalnego*, „Muzealnictwo” 1967, nr 15, s. 27.

<sup>14</sup> T. Banasik, *Wkład muzealnictwa w upowszechnianie kultury*, „Informator Muzeum Grudziądzkiego” 1964, nr 5–6, s. 47–54.

<sup>15</sup> Archiwum Akt Nowych w Warszawie [dalej: AAN], Biuro Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego w Warszawie 1952–1983, sygn. 869, b.p.

<sup>16</sup> Szerzej zob. A. Młynarczyk-Tomczyk, *W kręgu polityki, nauki i popularyzacji. Obchody „Polskiego Tysiąclecia” (1957–1966/67)*, Kielce 2019, s. 76–77.

komunistyczna zdecydowała się jednak na przejęcie kontroli nad uroczystościami<sup>17</sup>. Na posiedzeniu Rady Ministrów 22 maja 1959 roku<sup>18</sup> podjęto uchwałę o włączeniu święta UJ w tok obchodów związanych z 1000-leciem Państwa Polskiego, zwracając szczególną uwagę na konieczność powiązania tego jubileuszu ze współczesnością<sup>19</sup>. Inkluzja święta uczelni do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego zwiększyła środki finansowe zarówno na organizację uroczystości, jak i na poprawę warunków bytowych uczelni<sup>20</sup>. Jednocześnie nasiliła się kontrola państwa nad organizacją uroczystości<sup>21</sup>. Pozytywnym aspektem była niewątpliwie mobilizacja pracowników instytucji kulturalnych do włączenia się do tych obchodów. Dotyczyło to również kadry Muzeum Narodowego w Krakowie. Odpowiedzialnym za organizację jubileuszu 600-lecia UJ uczyniono specjalny Komitet Jubileuszowy. Warto zaznaczyć, że we wszystkich jego posiedzeniach uczestniczyła wiceminister szkolnictwa wyższego Eugenia Krassowska. Miała ona decydujący głos i od niej w dużej mierze zależały podejmowane decyzje<sup>22</sup>.

Na jednym z posiedzeń wspomnianego Komitetu, 23 stycznia 1963 roku, opracowany został program wystaw związanych z uroczystościami 600-lecia UJ. Wpisano do niego ekspozycję pod tytułem „Kultura artystyczna Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego”, z której koncepcją wystąpili pracownicy Muzeum Narodowego w Krakowie, i zaplanowano jej otwarcie na 8 maja 1964 roku, na godzinę 12.00, łącznie z drugą wystawą, przygotowaną przez kadre UJ, zatytułowaną „Uniwersytet Jagielloński w dokumencie i książce”<sup>23</sup> (ostatecznie otwarto ją 8 maja, a wystawę w muzeum uruchomiono dzień później, 9 maja o godzinie 13.00)<sup>24</sup>. Harmonogram prac nad ostatnią z wymienionych wystaw został rozpisany już od stycznia 1963 roku. Rezerwa czasowa była potrzebna, by przygotować, jak akcentowali to zaangażowani w realizację wystawy pracownicy muzeum, „największy do tej pory

<sup>17</sup> U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000, s. 201, 205.

<sup>18</sup> Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, Kazimierz Piwarski (1903–1968), sygn. K III 24, 171, b.p.; U. Perkowska, op. cit., s. 205.

<sup>19</sup> J.L., *Zbliżający się jubileusz 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1959, nr 11–12, s. 72.

<sup>20</sup> Archiwum Narodowe w Krakowie, Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu w Krakowie 1952–1974, sygn. 5, s. 575; U. Perkowska, op. cit., s. 234.

<sup>21</sup> Zob. U. Perkowska, op. cit., s. 217–220.

<sup>22</sup> 29 VII 1959 r. powołano specjalny Komitet Jubileuszowy z rektorem UJ Stefanem Grzybowskiem (specjalizującym się w polskim prawie, bratem historyka prawa i idei Konstantego Grzybowskiego) na czele. U. Perkowska, op. cit., s. 206.

<sup>23</sup> Pomysłodawcą wystawy urządzonej w Bibliotece Jagiellońskiej był A. Bochnak. Wcześniej planował zorganizować ją w Muzeum Narodowym. K. Estreicher jr., *Dziennik wypadków*, Kraków 2003, s. 580.

<sup>24</sup> Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Jubileusz 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. Jub. 56, Wstępny projekt tematyczny programu imprez artystycznych i wystaw proponowanych do realizacji w okresie uroczystości jubileuszowych 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, b.p.; AMN w Krakowie, Organizacja wystawy „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550” [dalej: Organizacja wystawy], sygn. 71/58, Pismo do Ministerstwa Kultury i Sztuki, Zespół ds. Plastyki, 9 I 1963 r., b.p. Szerzej na temat wystawy uniwersyteckiej zob. A. Młynarczyk-Tomczyk, „Wielka lekcja historii”. *Prezentacja Tysiąclecia Polski poprzez wystawy w latach 1960–1966/67*, Kielce 2022, s. 110–114, 172–187.

pokaz kultury artystycznej Krakowa, z okresu od późnego gotyku do rozwiniętego renesansu, ograniczając się w nim tylko do oryginalnych eksponatów<sup>25</sup>. Komisarzem wystawy został ówczesny dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie Jerzy Banach, autorką scenariusza była Maria Kopff. Zespół konsultantów stanowili profesorowie: Adam Bochnak (od 1960 roku kierownik Instytutu Historii Sztuki UJ, historyk sztuki, muzealnik), Zbigniew Bocheński (wicedyrektor muzeum w latach 1950–1970, historyk i muzealnik), Tadeusz Dobrowolski (dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie w latach 1950–1956, historyk sztuki), Józef Dutkiewicz (od 1961 roku przewodniczący Komisji Teorii i Historii Sztuki przy Oddziale PAN w Krakowie, historyk sztuki, artysta, konserwator zabytków), Lech Kalinowski (profesor UJ, historyk sztuki, mediewista) i Jerzy Szablowski (w latach 1952–1989 dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu, historyk sztuki, muzeolog). Oprawę plastyczną przygotował Andrzej Pawłowski (profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie)<sup>26</sup>. Inspektorem wystawy została Maria Wojciechowska, asystami naukowymi – Zofia Cierniakówna i Franciszek Stopot, asystentami technicznymi – Czesława Bielecka i Anna Kontkowska. Na czele Komitetu Honorowego tego przedsięwzięcia stanął minister szkolnictwa wyższego Henryk Golański<sup>27</sup>.

Warto przywołać kilka informacji o osobach najbardziej zaangażowanych w realizację wystawy. Jerzy Banach stanowisko dyrektora Muzeum Narodowego w Krakowie otrzymał z rąk ministra kultury i sztuki 1 maja 1963 roku, a więc w czasie, kiedy rozpoczęto już przygotowania do realizacji ekspozycji na jubileusz 600-lecia UJ. Piastował je aż do swojej rezygnacji 31 marca 1974 roku, będąc w tym czasie jednocześnie aktywnym członkiem Komisji Kultury i Sztuki Rady Narodowej miasta Krakowa oraz członkiem Wojewódzkiej Rady Ochrony Dóbr Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w tym mieście. Jako nowo powołany dyrektor zaangażował się między innymi w wypożyczenie najcenniejszych zbiorów na potrzeby ekspozycji, a następnie zadbał o ich bezpieczne przewiezienie, konserwację i zabezpieczenie, o czym będzie jeszcze mowa. Przygotowanie jednej z największych wystaw Muzeum Narodowego w Krakowie wpisywało się w zainteresowania naukowe młodego wówczas adepta nauki (tytuł doktora otrzymał 17 grudnia 1965 roku). W 1964 roku Banach powołał bowiem w Muzeum Narodowym w Krakowie Pracownię Ikonografii Krakowa, ze szczególnym uwzględnieniem Wawelu, której celem było gromadzenie reprodukcji fotograficznych wszystkich widoków Krakowa, powstałych po 1914 roku<sup>28</sup>. Pracownia funkcjonuje do dziś. Dyrektor Banach został uhonorowany przez rektora UJ Mieczysława Klimaszewskiego złotą odznaką i medalem za zasługi przy uświetnieniu uroczystości 600-lecia UJ<sup>29</sup>.

<sup>25</sup> J. Banach, op. cit., s. 8.

<sup>26</sup> H. Małkiewiczówna, op. cit., s. 123.

<sup>27</sup> AMN w Krakowie, Komitet Wykonawczy Wystawy. Organizacja wystawy, sygn. 71/60, b.p.

<sup>28</sup> Ibidem, Banach Jerzy, sygn. TO 67, Akta osobowe, Opinia w sprawie powołania dr. hab. Jerzego Banacha na stanowisko docenta w Muzeum Narodowym w Krakowie; Wniosek z dn. 21 XI 1975 r. do dr. Bohdana Rymaszewskiego o przyznanie dr. Banachowi 6-miesięcznego stażu naukowego w Instytucie Sztuki PAN, b.p.

<sup>29</sup> Ibidem, Kronika Muzeum Narodowego w Krakowie (20 XI 1964 r.), b.p.

Maria Kopff, autorka scenariusza wystawy, w momencie włączenia się w jej organizację była już wieloletnim pracownikiem Muzeum Narodowego (związana z muzeum od 1946 roku, najpierw jako wolontariusz, następnie praktykant; od 1950 roku zatrudniona na stanowisku asystenta, później adiunkta i kustosza), znanym ze swej zdolności, pilności i ofiarności, z tytułem doktora z zakresu historii sztuki, który otrzymała w 1961 roku. W związku z zaangażowaniem w organizację wystawy z nadmiaru obowiązków musiała zrezygnować z funkcji kierownika oddziału imienia Feliksa Jasińskiego (w kamienicy Szolańskich). Świadczyło to o ofiarności i poświęceniu podczas przygotowań. I właśnie z wystawą „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550” kojarzona była M. Kopff już do końca życia. W środowisku muzealnym zyskała autorytet zawodowy, a jej opinie wielokrotnie miały wpływ na najważniejsze kwestie muzealne w Polsce<sup>30</sup>.

Otwarcie wystawy w Nowym Gmachu (sale galerii na pierwszym i drugim piętrze) 8 maja 1964 roku o godzinie 13.00 miało bardzo uroczysty przebieg. Dokonał go dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Mieczysław Ptaśnik w obecności wspomnianej już wiceminister Eugenii Krassowskiej. Ponadto uroczystości zaszczytli swą obecnością prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego profesor Mieczysław Klimaszewski oraz przedstawiciele wyższych uczelni polskich i zagranicznych<sup>31</sup>. Ekspozycję szeroko reklamowano, o czym świadczą poświęcone jej filmy i audycje radiowe<sup>32</sup> oraz przychylne informacje w prasie<sup>33</sup>. Wystawa w Muzeum Narodowym, mimo ogromnych starań pracowników w jej organizację, z pewnością nie była pierwszoplanowym wydarzeniem centralnych uroczystości 600-lecia UJ<sup>34</sup>. Niewątpliwie jednak stanowiła epizod, który znacząco je uzupełnił. Do 15 września 1964 roku wystawę obejrzały 52 574 osoby. Wśród zwiedzających znaczną część stanowili cudzoziemcy. Zachowane (jak wspomniano – w szczerkowym wymiarze) opinie o ekspozycji były bardzo pochlebne. Zachował się wpis opiekuna wycieczki szkolnej z Krzeszowic, wskazujący, że zrobiła na młodzieży (jedenasto- i dwunastoletniej) „ogromne wrażenie i nigdy jej nie zapomną”, oraz zapis sugerujący, że

<sup>30</sup> Ibidem, Kopff Maria, sygn. TO 119, Akta osobowe: Kwestionariusz osobowy z dn. 19 V 1973 r.; Wniosek o przyznanie nagrody jubileuszowej z tytułu 25-letniej pracy w muzealnictwie (II 1970 r.); Wspomnienie pośmiertne: 19 VIII 1985 r. zmarła w Krakowie dr Maria Goetel-Koppfowa, b.p.

<sup>31</sup> Ibidem, Wycinki prasowe, sygn. NA-042, 4/1, Nowe wystawy w Muzeum Narodowym, s. 53; H. Małkiewiczówna, op. cit., s. 123.

<sup>32</sup> Wystawy jubileuszowe – odczyt wygłoszony w radiu krakowskim 1 VI 1964 r. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p. Materiałów do filmu telewizyjnego, poświęconego wystawie, dostarczyła M. Kopff. Ibidem, Kronika Muzeum Narodowego w Krakowie (IX 1964 r.), b.p.

<sup>33</sup> Opublikowały je m.in.: „Dziennik Polski” (4 IV 1964 r.); „7 dni w Polsce” (12 IV 1964 r.); „Kurier Polski” (30 IV–1 V 1964 r.); „Dziennik Polski” (7 V 1964 r.). AMN w Krakowie, Wycinki prasowe, sygn. NO-042, b.p.

<sup>34</sup> Centralne uroczystości wielkiego jubileuszu 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego trwały od 9 do 13 V 1964 r. Miały one doskonałą oprawę artystyczną i towarzyszyły im liczne imprezy, np. „Dni Krakowa”, studenckie „Juwenalia”, koncerty i przedstawienia teatralne. W kronice jubileuszowej wykazano, że otwarto ponad 40 wystaw. H.J., *Z kroniki obchodów jubileuszowych w związku z 600-leciem Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1965, nr 2, s. 169; U. Perkowska, op. cit., s. 239–262; A. Młynarczyk-Tomczyk, *W kręgu polityki...*, s. 470–472; eadem, „Wielka lekcja historii”..., s. 110–114, 172–187.

oglądana jest już po raz wtóry i nadal budzi ogromny zachwyt<sup>35</sup>. Termin zamknięcia wystawy, ustalony w ramowym harmonogramie wykonania ekspozycji w styczniu 1963 roku na 30 września 1964 roku, odraczano dwukrotnie, najpierw do 5 października, a ostatecznie do 19 października. To świadczyło o sporym zainteresowaniu<sup>36</sup>. Wspominała o nim również dyrekcja muzeum w pismach przewodnich do instytucji podczas zwracania eksponatów, zaznaczając, że w wyniku dużego zainteresowania wystawą zmuszona była przedłużyć okres jej trwania i zwracała obiekty z pewnym opóźnieniem, za co przeproszała<sup>37</sup>. Trwałą pozostałością po ekspozycji stał się katalog, opracowany pod redakcją wspomnianego Adama Bochnaka, zawierający obszerny wstęp, dane katalogowe wraz z bibliografią wszystkich eksponowanych zażytków oraz ponad 100 ilustracji, wydany w wersji polskiej (dwukrotnie) i w języku francuskim<sup>38</sup>. Warto dodać, że wystawa w zmienionej wersji miała trafić do Muzeum Neuchatel w Szwajcarii. Idea ostatecznie nie została zrealizowana<sup>39</sup>.

Spotkania w sprawie scenariusza wystawy odbyły się 5 i 27 lipca 1963 roku. Uczestniczyli w nich: A. Bochnak; L. Kalinowski, J. Banach, Z. Bocheński oraz Andrzej Kopff (od 1950 roku pełnił w muzeum funkcję kierownika administracyjnego, w 1963 roku przeszedł na etat docenta, profesor nauk prawnych) i wspomniana już Maria Kopff<sup>40</sup>. Podczas pierwszego z wymienionych spotkań, na które nie przybył jeden z konsultantów naukowych wystawy, Józef Dutkiewicz, M. Kopff przedstawiła główne założenia opracowanego przez siebie scenariusza. W dyskusji nad planowaną koncepcją ekspozycji proponowano wyróżnić, dając im wymiar pierwszoplanowy, te eksponaty, które odnosiły się do postaci fundatorów Akademii Krakowskiej – Kazimierza Wielkiego, królowej Jadwigi i Władysława Jagiełły, oraz te prezentujące najwspanialsze okazy kultury artystycznej Krakowa XIV–XVI wieku. Zalecono także ukazanie rozwoju topografii krakowskiej. Zaczęto się też wówczas zastanawiać nad lokalizacją wystawy. Zdano sobie bowiem sprawę, że akceptacja przedłożonego scenariusza wymusi urządzenie jej na obu piętrach Gmachu Głównego. To, jak

<sup>35</sup> AMN w Krakowie, Załącznik do Pisma Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie z dn. 19 IX 1964 r. (Sprawozdanie z dwóch wystaw finansowanych przez Zespół do Spraw Plastyki); ibidem, Organizacja wystawy, sygn. 71/60, b.p.; ibidem, Gmach Główny. Księga Pamiątkowa założona w dn. 1 VII 1964 r., sygn. 49, b.p.

<sup>36</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Pismo do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zespół ds. Plastyki, 9 I 1963 r., b.p.; ibidem, Organizacja wystawy, sygn. 71/60, Załącznik do Pisma Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie z dn. 19 IX 1964 r. (Sprawozdanie z dwóch wystaw finansowanych przez Zespół do Spraw Plastyki), b.p.; D. Błońska, A. Betlej, op. cit., s. 116.

<sup>37</sup> Np. pismo do Prześwietnej Kapituły Bazyliki Katedralnej w Płocku, b.p. Harmonogram transportów dzieł sztuki w związku z likwidacją wystawy „Sztuka w Krakowie” obejmował okres od 20 X do 29 X 1964 r. AMN w Krakowie. Organizacja wystawy, sygn. 71/60, b.p.

<sup>38</sup> H. Małkiewiczówna, op. cit., s. 124–125. Katalog opracowali: Maria Kopff, Barbara Miodońska, Adam Bochnak, Maria Grodzicka, Maria Dereniowa, Maria Krynicka, Anna Krzysztofowicz i Janusz Reyman. Redaktor naukowy – A. Bochnak. *Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550. Katalog*, b.p.

<sup>39</sup> Propozycja przyjęcia wystawy wyszła od profesora Jeana Gabusa, dyrektora Muzeum w Neuchatel. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550” przeznaczona do ekspozycji w Muzeum w Neuchatel w Szwajcarii – niezrealizowana, sygn. 71/68, b.p.

<sup>40</sup> Pisma datowane: do prof. Adama Bochnaka (VII 1963 r.), do prof. Józefa Dutkiewicza (8 VII); protokół konferencji z dn. 5 VII 1963 r. Ibidem, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p.



słusznie już wówczas zauważono, pociągało za sobą konieczność przeredagowania funkcjonującej w nim stałej wystawy. Koncepcja ta ostatecznie została zrealizowana<sup>41</sup>. Dyskusję postanowiono kontynuować 25 lipca, po szczegółowym rozpatrzeniu przez zebranych projektu scenariusza. Ostatecznie spotkano się 27 lipca. Dyrektor Banach zainicjował je, odczytując uwagi dotyczące projektu scenariusza, nadesłane przez J. Dutkiewicza. Wniósł on wiele zastrzeżeń. Między innymi zalecał, aby zaakcentować złożony obraz kultury artystycznej całego okresu przez wyraźne wyodrębnienie importu i produkcji miejscowej. Polecał, by bardziej, niż to pierwotnie zaplanowano, zaakcentować związek kultury artystycznej miasta z jego uczelnią. Zgodnie z wskazówką recenzenta zdecydowano się przeredagować tytuł wystawy, który pierwotnie brzmiał: „Kultura artystyczna Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Dopiero w trakcie dyskusji nad recenzją zauważono bowiem nieadekwatność tytułu wystawy do zawartości przedłożonego projektu scenariusza. Zaproponowano więc dwa warianty: „Sztuka w Krakowie 1350–1550” lub „Sztuka w Krakowie – 1350–1550. Wybór najcenniejszych zabytków”. Brzmienie tytułu postanowiono uzgodnić z władzami ministerialnymi i uniwersyteckimi. Ostatecznie zdecydowano się na krótszą wersję.

W czasie spotkania z 27 lipca 1963 roku, znając recenzję profesora Dutkiewicza, postanowiono przeredagować też scenariusz ekspozycji i przedłożyć nową wersję do akceptacji władz uniwersytetu oraz Ministerstwa Kultury i Sztuki. Nie do wszystkich uwag profesora Dutkiewicza ustosunkowano się jednak przychylnie. Mimo zastrzeżeń recenzenta zdecydowano o uwzględnieniu w scenariuszu działu poświęconego kulturze i ikonografii miasta<sup>42</sup>. Zastanawiano się również nad ostatecznym charakterem wystawy. W związku z tym, że zdecydowano się na koncepcję z ukazaniem najcenniejszego zespołu dzieł sztuki i z uwzględnieniem najwyższych osiągnięć kultury artystycznej Krakowa, postanowiono nadać jej *stricte* naukowy charakter. W celu ułatwienia orientacji zwiedzających w jej układzie zamierzano, poza obszernym katalogiem, opracować również folder, stanowiący rodzaj popularnego przewodnika, zawierającego krótką charakterystykę zebranych dzieł<sup>43</sup>. Rozmowa na temat wystawy odbyła się również z Jerzym Szablowskim, historykiem sztuki, profesorem UJ, muzeologiem. Przeprowadziła ją 29 sierpnia 1963 roku M. Kopff<sup>44</sup>. Koncepcja eks-

---

<sup>41</sup> Ibidem, Protokół konferencji z dn. 5 VII 1963 r., dotyczącej scenariusza wystawy „Kultura artystyczna Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego”; Protokół z zebrania Komisji zwołanej w dn. 27 VII 1963 r. w celu przeprowadzenia dyskusji nad projektem scenariusza wystawy Kultury Artystycznej Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego.

<sup>42</sup> Ibidem, Protokół z zebrania Komisji zwołanej w dn. 27 VII 1963 r. w celu przeprowadzenia dyskusji nad projektem scenariusza wystawy Kultury Artystycznej Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego.

<sup>43</sup> Ibidem, Protokół konferencji z dn. 5 VII 1963 r., dotyczącej scenariusza wystawy „Kultura artystyczna Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego”; Protokół z zebrania Komisji zwołanej w dn. 27 VII 1963 r.

<sup>44</sup> Ibidem, Notatka z rozmowy przeprowadzonej z prof. Jerzym Szablowskim na temat scenariusza wystawy „Sztuki w Krakowie”, w dn. 29 VIII 1963 r. Prof. Szablowski wyraził zgodę na wypożyczenie z Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu kilkunastu eksponatów, ale jednocześnie wniósł zastrzeżenie co do wydania na wystawę np. trzewików Zygmunta Augusta oraz korony Zygmunta I, motywując to

pozycji została drobiazgowo zaplanowana, a o konsultację poproszono fachowców. Wielokrotne dyskusje nad scenariuszem świadczyły o wadze planowanego przedsięwzięcia, prezentującego najznamienitszy dorobek sztuki Krakowa.

## POZYSKIWANIE EKSPONATÓW I TRUDNOŚCI Z ICH ZABEZPIECZENIEM

Pismami datowanymi na maj 1963 roku dyrekcja Muzeum Narodowego zwracała się do kilkudziesięciu instytucji państwowych i kościelnych celem dokonania wyboru eksponatów z ich zasobów<sup>45</sup>. Większość z wyselekcjonowanych dzieł stanowiły zbiory kościelne. Przypomnijmy, że przygotowania do wystawy i jej prezentacja przypadły na czas, gdy po chwilowej odwilży na linii Państwo–Kościół (po Październiku 1956) relacje między obu instytucjami ponownie znacznie się pogorszyły. Świadczyły o tym obchodzone w latach 1957–1966/1967 dwie konkurencyjne uroczystości – kościelna Wielka Nowenna przed Milenium Chrztu Polski (1958–1965) i Milenium Chrztu Polski (1966/1967) oraz państwowe Tysiąclecie Państwa Polskiego (1960–1966/1967)<sup>46</sup>. Obchody 600-lecia UJ zostały wpisane, jak wspomniano, w tok państwowych uroczystości.

W związku z tym, że kierownictwo muzeum obawiało się trudności z pozyskaniem eksponatów z instytucji kościelnych, 4 lipca 1963 roku zdecydowano się wysłać pismo do Krakowskiej Kurii Metropolitalnej, a imiennie do metropolity krakowskiego Karola Wojtyły, z prośbą o wypożyczenie na wystawę zabytków będących własnością Kościoła, a znajdujących się między innymi w katedrze na Wawelu,

---

trudnością przebudowania gabloty, w której obiekty te były eksponowane, oraz stosunkowo małą ich przydatnością dla wystawy muzealnej.

<sup>45</sup> Były to następujące instytucje: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu; Biblioteka Narodowa w Warszawie; Biblioteka Jagiellońska; Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie; Muzeum Narodowe w Warszawie; Muzeum Narodowe w Poznaniu; Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu w Krakowie; Muzeum Historyczne m. Krakowa; Archiwum Państwowe m. Krakowa; Muzeum Archeologiczne w Krakowie; Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu; Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Wśród instytucji kościelnych były to muzea diecezjalne i pałace biskupie poza Krakowem: Muzeum Diecezjalne w Tarnowie; Pałac Biskupi w Kielcach; Pałac Arcybiskupi w Poznaniu; Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu; kościoły i klasztory spoza Krakowa: katedra w Tarnowie; klasztor Paulinów w Częstochowie; kościoły parafialne w Wieliczce, Luborzycy, Stopnicy i Trzemesznie; kolegiata Wniebowzięcia NMP w Kaliszu; kościół Bożego Ciała w Poznaniu; klasztor Bernardynek w Staniątkach. Ponadto były to kościoły i klasztory w Krakowie – katedra na Wawelu, skarbiec; biblioteka; bazylika NMP w Krakowie; kościoły: św. Floriana, św. Wojciecha, św. Krzyża, Bożego Ciała, św. Barbary i św. Szczepana; klasztory: Bernardynów, Dominikanów, Franciszkanów, Misjonarzy, Paulinów na Skałce, Klarysek przy kościele św. Andrzeja, Norbertanek. Ibidem.

<sup>46</sup> Szerzej zob. m.in. A. Młynarczyk-Tomczyk, *W kręgu polityki...*, s. 61–66.

w kościele Mariackim i w krakowskich klasztorach. Obiecano należyte zabezpieczenie wypożyczanych obiektów oraz ich konserwację na koszt muzeum<sup>47</sup>.

Kolejne pismo, z datą 14 września, dyrektor muzeum Jerzy Banach wysłał wprost do prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego. Ponownie informował najwyższe władze kościelne o planowanym przedsięwzięciu. W trosce o zapewnienie możliwie najwyższego poziomu wystawy prosił o wstawiennictwo prymasa u władz innych diecezji do powierzenia muzeum przeznaczonych na nią zabytków. Zachęcając władze kościelne do współpracy, wspomniano, że znajdują one trwałą dokumentację w naukowo opracowanym katalogu, nie tylko w wersji polskiej, ale też w języku francuskim. Zapewniano, że w katalogu pojawi się odpowiednia informacja o proveniencji zbiorów i wymienione zostaną instytucje współdziałające podczas przygotowań do wystawy. Celem dalszej zachęty gwarantowano pełne bezpieczeństwo i najlepsze warunki konserwatorskie przekazanim zabytkom, zarówno w czasie transportu, jak i trwania ekspozycji<sup>48</sup>. 18 września dyrekcja Muzeum Narodowego wysłała kolejne pismo do kardynała Wojtyły. Tym razem mogła już podziękować ówczesnemu biskupowi krakowskiemu za zajęcie życzliwego stanowiska i poparcie jej starań o pozyskanie eksponatów stanowiących własność Kościoła w diecezji krakowskiej. Jednocześnie prosiła o przychyłność dla działań zmierzających do uzyskania zgody na wypożyczenie dzieł sztuki będących w posiadaniu Kościoła w diecezjach pozakrakowskich. Ponownie liczyła, że życzliwa sugestia biskupa krakowskiego wpłynie pozytywnie na przebieg rozmów dyrekcji z władzami kościelnymi, które „wobec stosunkowo luźnego kontaktu z kulturalnym życiem Krakowa mogą wykazać mniejsze zainteresowanie tą wystawą”<sup>49</sup>.

Pisma przyniosły efekt, bowiem większość eksponatów kościelnych, które uwzględniono w scenariuszu, znalazły się na wystawie. Tylko z niektórych najcenniejszych przedmiotów musiano zrezygnować, zastępując je innymi zabytkami kościelnymi. Na przykład pojawiły się trudności związane z pozyskaniem najcenniejszych relikwiarzy ze skarbca katedry na Wawelu, dlatego też ograniczono pokaz do krzyży i ostensoriów zachowanych w kościołach krakowskich<sup>50</sup>. Ostatecznie odmowne przypadki wypożyczenia dzieł ze strony kościelnej zdarzały się sporadycznie<sup>51</sup>. Niektórzy duchowni nie ukrywali, że wypożyczyli eksponaty, licząc na ich pro-

---

<sup>47</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Pismo do Jego Ekscelencji ks. bp. dr. Karola Wojtyły, Kuria Metropolitalna, Kraków, VII 1963 r., b.p.

<sup>48</sup> Ibidem, Pismo do Najprzewielebniejszego Księdza Prymasa, Kraków, 14 IX 1963 r.

<sup>49</sup> Ibidem, Pismo skierowane do ks. bp. Karola Wojtyły, Kraków, 18 IX 1963 r.

<sup>50</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy pt. Sztuka w Krakowie – 1350–1550 – Wybór najcenniejszych zabytków sztuki (tytuł pierwotny: Kultura artystyczna Krakowa w okresie świetności Uniwersytetu Jagiellońskiego) [dalej: Scenariusz wystawy], b.p.

<sup>51</sup> Wiadomo, że wypożyczenia najcenniejszych zabytków odmówił biskup sandomierski Jan Kanty Lorek (rządy w diecezji objął 19 V 1946 r.). W piśmie z 7 XI 1963 r. informował, że nie wyraża zgody na wypożyczenie relikwiarza z drzewem Krzyża Świętego, znajdującego się w kościele katedralnym, motywując to używaniem go w czynnościach liturgicznych. Biskup nie udostępnił też obrazu *Trzy święte*. Informował, że zabytek ten jest największą atrakcją sandomierskiego Muzeum Diecezjalnego i na tak długi okres nie może zostać wypożyczony. Ibidem, Pismo biskupa sandomierskiego do Muzeum Narodowego w Krakowie, 7 XI 1963 r.

fesjonalną konserwację<sup>52</sup>. Wystawę wzbogacały również zbiory z Drezna<sup>53</sup>. Objęła ona łącznie 353 eksponaty z 37 różnych instytucji państwowych i kościelnych<sup>54</sup>.

Następnymi problemami, którym musieli stawić czoła organizatorzy ekspozycji, były rozmieszczenie wypożyczonych zbiorów, ich konserwacja i zabezpieczenie. Przeprowadzono kilka spotkań poświęconych tym zagadnieniom. Jedno z pierwszych zwołano na 19 marca 1964 roku. Zdecydowano na nim, by pomieszczenie służące za magazyn najcenniejszych dzieł sztuki – przede wszystkim złotnictwa – zostało otoczone stałym nadzorem. Poruszono temat ekspozycji i sprzętu, omówiono między innymi oprawę plastyczną holu i sal, a także kwestię odpowiedniego oświetlenia za pomocą przenośnych punktów świetlnych. Podjęto też sprawę szyb ekspozycyjnych i podpisów pod eksponatami, które – jak ustalono – miały być jednojęzyczne<sup>55</sup>. Zebrania organizacyjnych w sprawie wystawy odbyło się jeszcze kilka, w dniach 6, 10, 18 i 28 kwietnia 1964 roku<sup>56</sup>. Na posiedzeniu 6 kwietnia J. Banach polecił pracownikom pracowni konserwacji roztoczyć ściślejszą kontrolę nad warunkami klimatyzacyjnymi. M. Kopff zreferowała z kolei trudności związane z transportem obrazów z Muzeum Diecezjalnego w Tarnowie, gdzie wilgotność dochodziła do 100%. Ostatecznie zdecydowano się na przewiezienie ich po uprzednim opakowaniu w folię, by zabezpieczyć je przed wyschnięciem. 10 kwietnia odbyło się kolejne spotkanie, na którym po przewiezieniu cennych zabytków zastanawiano się nad ich ochroną. Wskazano więc na konieczność przydzielenia jednego pracownika muzeum na dyżur nocny oraz zapewnienia obchodu nowego gmachu. Zdawano sobie jednak sprawę, że ani w okresie montażu wystawy, ani z chwilą jej otwarcia nie gwarantowało to bezpieczeństwa zbiorom. Uznano za konieczne zapewnienie stałego dyżuru uzbrojonych osób również wewnątrz budynku. Postanowiono więc zwrócić się do milicji z prośbą o przydzielenie ochrony. W razie odmowy zamierzano wystąpić z interwencją wprost do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego<sup>57</sup>. Już na następnym zebraniu, 18 kwietnia, zorientowano się o niecelowości przedsięwziętych form zabezpieczenia zbiorów. Jak wynikało ze sprawozdania inspektora wystawy, Marii Wojciechowskiej, dyżury pracownika muzeum skierowanego na obchód w niewielkim zakresie wpływały na zabezpieczenie budynku. W związku z tym sprawozdaniem postanowiono spisać protokół i zainterweniować u władz Komitetu Jubileuszowego 600-lecia UJ. Ponadto postanowiono wystosować prośbę do komendy miejskiej milicji o przywrócenie

<sup>52</sup> Dla przykładu ks. dr Ferdynanda Machay, który w latach 1944–1967 był archiprezbiterem kościoła Mariackiego w Krakowie, 16 X 1963 r. pisał, że „z radością” wypożyczy dzieła sztuki, gdyż dwa obrazy Kulmbacha wymagały zabiegów konserwatorskich. Ibidem, Pismo do Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie, Kraków, 16 X 1963 r.

<sup>53</sup> Ibidem, Wystawy jubileuszowe – odczyt wygłoszony w radiu krakowskim, 1 VI 1964 r.

<sup>54</sup> Ibidem, sygn. 71/60, Pismo do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zespół ds. Plastyki, 9 I 1963, b.p.

<sup>55</sup> Ibidem, sygn. 71/58, Protokół zebrania poświęconego sprawom organizacyjnym wystawy Sztuki w Krakowie, odbytej w dn. 19 III 1964 r., b.p.

<sup>56</sup> Ibidem, Protokół zebrania poświęconego organizacji wystawy „Sztuka w Krakowie”, 6 IV 1964 r.; Sprawozdanie z posiedzenia w sprawie organizacji wystawy „Sztuka w Krakowie”, 10 IV 1964 r.; Protokół zebrania poświęconego sprawom organizacyjnym wystawy „Sztuka w Krakowie”, 18 IV i 28 IV.

<sup>57</sup> Ibidem, Sprawozdanie z posiedzenia w sprawie organizacji wystawy „Sztuka w Krakowie”, 10 IV 1964 r.

nocnych patroli w pobliżu gmachu muzeum oraz ewentualne zabezpieczenie wnętrza budynku. Planowano też przedstawić Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego trudności z właściwym zabezpieczeniem zbiorów. Ostatnie zebranie poświęcone sprawom organizacyjnym wystawy odbyło się 28 kwietnia 1964 roku. Na nim informowano o finalnych już pracach nad konserwacją zabytków. Z protokołu zebrania wynika, że do niektórych z nich, na przykład do konserwacji rzeźby Świętej Barbary, zatrudniono konserwatorów na godziny nadliczbowe i prace zlecone. Ponownie zwrócono uwagę na konieczność zamontowania drugiej pompy w komorach klimatyzacyjnych, co miało zapobiec gwałtownym spadkom wilgoci w salach. Po raz kolejny tematem było zabezpieczenie gmachu. Z protokołu wynika, że udało się zorganizować dyżur dwóch pracowników, członków Komitetu Obchodów 600-lecia UJ, wewnątrz budynku. Zdawano sobie sprawę, że nie będzie on wystarczający z chwilą wniesienia do sal wystawowych złotnictwa (najpóźniej 4 maja). Postanowiono znów zwrócić się telefonicznie do milicji z prośbą o zajęcie stanowiska wobec pisma dyrekcji, wskazującego na konieczność stałego dyżuru uzbrojonych funkcjonariuszy, także wewnątrz budynku. Brano pod uwagę możliwość skorzystania z dyżuru Straży Przemysłowej<sup>58</sup>.

Na posiedzeniu 19 marca 1964 roku podjęto temat kosztów wystawy. Już wówczas zdawano sobie sprawę z przekroczenia jej wstępnego budżetu w zakresie wydatków związanych z transportem (konwoje milicyjne) i dozoru w salach. Sytuacja ta wymuszała konieczność dofinansowania. Z wystąpieniem o zwiększenie funduszy postanowiono się jednak wstrzymać do chwili wyjaśnienia, czy kwota 120 000 zł przeznaczona docelowo na organizację wystawy malarstwa w Pawilonie i Pałacu Sztuki nie zostanie przeniesiona na rzecz zorganizowania wystawy z okazji 600-lecia UJ w Głównym Gmachu, co ostatecznie wdrożono<sup>59</sup>. Do 19 września 1964 roku poniesiono wydatki w kwocie 329 000 zł<sup>60</sup>.

Pozyskanie i zabezpieczenie eksponatów z pewnością nie były łatwe. Dodatkowo dyrekcja muzeum obawiała się trudności z pozyskaniem eksponatów, zwłaszcza od władz kościelnych. Niewątpliwie jednak organizatorzy wystawy stanęli na wysokości zadania i zadbali o to, by zaplanowana na czas uroczystości 600-lecia UJ ekspozycja była ważnym wydarzeniem kulturalnym Krakowa.

---

<sup>58</sup> Ibidem, Protokół zebrania poświęconego sprawom organizacyjnym wystawy „Sztuka w Krakowie”, 18 IV i 28 IV 1964 r.

<sup>59</sup> Ibidem, Protokół zebrania poświęconego organizacji wystawy Sztuka w Krakowie, 6 IV 1964 r.

<sup>60</sup> Ibidem, Organizacja wystawy, sygn. 71/60, Załącznik do Pisma Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie, 19 IX 1964 r. (Sprawozdanie z dwóch wystaw finansowanych przez Zespół do spraw Plastyki), b.p. Finansowanie wystawy w latach 1963 i 1964 zostało wyliczone na 35 400 zł. Ibidem, sygn. 71/58, Pismo Muzeum Narodowego do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zespół ds. Plastyki, 9 I 1964 r. Wydatki poniesione do 19 IX nie uwzględniały m.in. jej demontażu i kosztów zwrotu zabytków. Ibidem, sygn. 71/60, b.p.

## ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE WYSTAWY

Wystawa przygotowywana przez pracowników Muzeum Narodowego w Krakowie pozostawała, jak wspomniano, w ścisłym związku z ekspozycją organizowaną przez Uniwersytet Jagielloński<sup>61</sup>. Spójność wystawy „Sztuka w Krakowie” z obchodami uroczystości uniwersyteckich określiła jej czasową rozpiętość, pokrywającą się z czasem założenia Uniwersytetu przez Kazimierza Wielkiego w 1364 roku<sup>62</sup>, jego odnowieniem z inicjatywy królowej Jadwigi przez Władysława Jagiełłę w roku 1400 i okresem pomyślnego rozwoju uczelni, trwającym do połowy XVI wieku<sup>63</sup>. O związku obu wystaw – uniwersyteckiej i muzealnej – zadecydowało kilka czynników, między innymi wspólne ich przeznaczenie jako ważnego elementu uroczystości jubileuszowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, bezpośrednie sąsiedztwo sal ekspozycyjnych oraz ich niemal równoczesne otwarcie w dniach 7 (wystawa w UJ) i 8 maja (wystawa w Muzeum Narodowym) 1964 roku w ramach inauguracji głównych uroczystości jubileuszowych. Obie ekspozycje miały zatem stanowić znaczące wydarzenie kulturalne w Krakowie, przeznaczone dla licznie przybyłych gości z kraju i z zagranicy<sup>64</sup>.

Wspomniana zależność wystawy w Muzeum Narodowym od ekspozycji uniwersyteckiej sprawiła, że autorka scenariusza i wspomagający ją konsultanci naukowi musieli dokonać takiego wyboru i zgrupowania obiektów, by zsynchronizować obie ekspozycje i uniknąć powtórzeń. Za główny cel przygotowywanej wystawy przyjęto więc przedstawienie twórczości artystycznej Krakowa w jej historycznym związku z najważniejszymi wydarzeniami życia naukowego wszechnicy. Współzależność obu wystaw wpłynęła też na ramy czasowe ekspozycji w krakowskim muzeum. Zostały one zharmonizowane w taki sposób, by wybrany okres stanowił historycznie zamkniętą całość, zgodną z periodyzacją przyjętą na wystawie uniwersyteckiej w odniesieniu do dziejów uczelni. Z kilku możliwości wybrano okres początkowy dziejów Uniwersytetu, zawarty pomiędzy rokiem 1364 a mniej więcej połową XVI wieku. Za takimi granicami czasowymi przemawiało kilka względów: istotne dla dziejów Uniwersytetu lata fundacji miały w ten sposób zostać przedstawione nie tylko dokumentarnie, w ramach uniwersyteckiej wystawy, lecz również za pomocą dzieł sztuki. Przez to jeszcze silniej starano się podkreślić znaczenie założenia Uniwersytetu dla ogólnej kultury narodu. Cezura końcowa wystawy zamykała się w granicach od około połowy XIV wieku do około połowy XVI stulecia. Okres ten w założeniu twórców wystawy miał odpowiadać pierwszemu epizodowi związanemu z rozkwitem Uniwersytetu Jagiellońskiego, zakończonemu – jak przyjęto w literaturze naukowej – w latach 30. XVI wieku. Pomysłodawcom ekspozycji muzealnej zależało również na

---

<sup>61</sup> Szerzej na temat wystawy „Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w dokumencie i książce” (Biblioteka UJ i gmach Wyższej Szkoły Rolniczej) zob. A. Młynarczyk-Tomczyk, „Wielka lekcja historii”..., s. 110–114, 172–187.

<sup>62</sup> H. Małkiewiczówna, op. cit., s. 122.

<sup>63</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.

<sup>64</sup> Ibidem.

tym, by objęła lata najbujniejszego rozkwitu, zarówno nauki, jak i sztuki Krakowa, które w tym właśnie czasie zdobyły szczególne znaczenie w kulturalnym życiu Europy. Lata 1350 i 1550 były cezurami ramowymi, w związku z czym zastrzegano sobie możliwość ich przekroczenia, „zwłaszcza gdy przemawiać za tym miała szczególna wartość zabytku i jego znaczenie dla ekspozycji”<sup>65</sup>.

W związku z tym, że „Sztuka w Krakowie” stanowiła tło dla ekspozycji uniwersyteckiej, w pokazie muzealnym pominięto zagadnienia naukowe i kulturalne tego okresu, a także dokumentację tła społeczno-politycznego, na którym rozwijała się naukowa i artystyczna kultura Krakowa. Wystawa nie zyskała też charakteru galerii muzealnej, ukazującej ciągłą linię rozwojową rodzimej sztuki. Rezygnację z takiej koncepcji, na rzecz dokonania doboru dzieł najlepszych (a więc z pominięciem produkcji drugorzędnych warsztatów), motywowano chęcią pokazania odbiorcy (w tym zagranicznemu) roli Krakowa jako ośrodka sztuki w możliwie najkorzystniejszym świetle, a więc przy użyciu dzieł najcenniejszych. Dodatkowo, jak wspomniano, trwałym elementem ekspozycji zamierzano uczynić, co też ostatecznie się udało, obszerny katalog, który miał pozostać „niezbitym dokumentem kultury artystycznej Krakowa”. W nim właśnie znalazły się najcenniejsze dzieła sztuki. Na ekspozycję wyselekcjonowano tylko oryginalne eksponaty przynależne do różnych dziedzin sztuki. Nie uwzględniono kopii, modeli, odlewów gipsowych czy plansz fotograficznych, tłumacząc to ryzykiem powtórzeń motywów wykorzystanych na wystawie uniwersyteckiej, ale też warunkami lokalowymi muzeum<sup>66</sup>.

Wystawa w Muzeum Narodowym zasięgiem terytorialnym objęła przede wszystkim dzieła pochodzące z samego Krakowa. Z innych miejscowości uwzględniała tylko te, które można było powiązać w sposób niebudzący zastrzeżeń ze środowiskiem krakowskim. Ekspozycję zlokalizowano na pierwszym i drugim piętrze Gmachu Głównego w Krakowie przy alei 3 Maja 1. Na pierwszym piętrze zgrupowano obiekty pochodzące z XIV i XV wieku, na piętrze drugim – z XVI wieku. Hule i klatki schodowe zostały wykorzystane do celów dydaktycznych. Zamieszczono w nich tablice tekstowe, powiększenia fotograficzne, wykresy i mapy, plansze fotograficzne, przedstawiające architektoniczne zabytki Krakowa i jego najbliższych okolic. Ponadto w holu pierwszego piętra była czynna sala kinowa<sup>67</sup>. Założenia programowe ekspozycji o sztuce w Krakowie, dobór eksponatów, ramy czasowe, a także jej zakres czasowy i topograficzny, zostały starannie przemyślane, by w całej okazałości pokazać świetność kultury Krakowa tego okresu.

---

<sup>65</sup> Ibidem.

<sup>66</sup> Ibidem.

<sup>67</sup> Ibidem.

## UKŁAD ZABYTEKÓW I ICH PRZEKAZ

Nie bez powodu pierwszą salę wystawy „Sztuka w Krakowie” otwierała rzeźba Kazimierza Wielkiego z Wiślicy<sup>68</sup>, ponad którą umieszczone zostały litery jego imienia, skopiowane z oryginalnych zworników z kościoła Świętej Katarzyny w Krakowie. Zakończono sukcesem starania króla Kazimierza Wielkiego o założenie uczelni, jak mógł wywnioskować zwiedzający, „wybijały się na początek potrzeb państwowych Polski stwarzającej nową administrację i skarbowość”. Założenie Akademii Krakowskiej miało stanowić dowód nowoczesnego rozwoju kraju, a odnowienie uczelni, za sprawą Jadwigi i Jagiełły – zapoczątkować jej nowe „horyzonty rozwoju”. Wraz z przedstawieniem najważniejszych sylwetek z dziejów UJ przybliżono zwiedzającym związane z nimi dzieła sztuki. W celu podkreślenia postaci mecenasów wybrano reprezentacyjne eksponaty<sup>69</sup>.

Po ukazaniu najwybitniejszych sylwetek związanych z UJ zaprezentowano najcenniejsze zabytki z XIV i XV wieku, a mianowicie wyroby rzemiosła artystycznego wraz z dziełami witrażownictwa, okazy rzeźby oraz zabytki ówczesnego malarstwa miniaturowego, introligatorstwa, grafiki czy krakowskiej typografii. Wszystkie obiekty zostały tak dobrane, by wskazywać na postęp polskiej sztuki. Świetność osiągnięć miejscowego złotnictwa pokazano między innymi na przykładzie kolekcji kielichów<sup>70</sup>. Jak wspomniano, nie udało się pozyskać najcenniejszych monstrancji i krzyży ze skarbca katedry na Wawelu. Z konieczności ograniczono się więc do pokazania tego rodzaju zabytków zachowanych w kościołach krakowskich. Pokazny był za to zespół XV-wiecznych ornatów, skompletowany w ten sposób, by ukazać tendencje rozwojowe miejscowego hafciarstwa<sup>71</sup>.

<sup>68</sup> Figura Kazimierza Wielkiego z Wiślicy, jak wskazywali autorzy katalogu, została uznana za najstarszą rzeźbę drewnianą o tematyce świeckiej, wykonaną najprawdopodobniej w Krakowie. Muzeum Narodowe w Krakowie, *Sztuka w Krakowie 1350–1550*, katalog, Kraków 1964 [dalej: *Katalog*], s. 131.

<sup>69</sup> Wyliczając poszczególne eksponaty, były to (oprócz wspomnianej rzeźby) m.in.: dar Kazimierza Wielkiego dla katedry w Płocku z 1370 r.: roztruchan z herbami Polski i Andegawenów oraz godłem królowej Jadwigi (końcówce lata XIV w.); racjonal z daru królowej Jadwigi (lata 1384–1386, przerabiany w XVI i XVII w.); szkatułka z kości słoniowej (pierwsza połowa XIV w.); *Banderia Prutenorum* – rękopis Jana Długosza z rysunkami chorągwi krzyżackich, zdobytych pod Grunwaldem w 1410 r.; dokument królewski (Kraków, 10 IV 1432 r.) i pieczęć majestatyczna z herbami ziem polskich. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 33, 181, 187, 198, 237.

<sup>70</sup> Były to m.in. następujące eksponaty: kielich z daru Kazimierza Wielkiego (lata 1360–1370); kielich opata Macieja (trzecia ćwierć XV w.); kielich Bractwa N.P. Marii (ok. 1500 r.); kielich z gmerkiem mieszczańskim i literami „I.K.” (ok. 1500 r.); kielich z daru Urszuli (ok. 1500 r.); kielich z emalią węgierską i herbem Rawicz (ok. 1500 r.). AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 148–154.

<sup>71</sup> Wśród eksponatów znalazły się stuła z pierwszej połowy XIV w. i ornat z haftowaną kolumną z początku XV w. Kontynuację stanowiły zabytki XVI-wiecznego hafciarstwa obejmujące sławny ornat z daru Piotra Kmity (1501–1504), zbliżona do niego preteksta ornatu z cyklem pasyjnym (ostatnia ćwierć XV w.). AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 42, 186, 187, 188–190, (ilustracje, b.p.)



Przybliżono też eksponaty krakowskiej numizmatyki z XIV i XV wieku, oprawy artystyczne wykonane w krakowskich introligatorniach w końcu XV stulecia oraz najwcześniejsze druki z pierwszych krakowskich oficyn<sup>72</sup>. W prezentacji rzeźby z XIV wieku monumentalny zabytek *Madonny z Dzieciątkiem* z kościoła w Regulicach miał posłużyć jako przykład wysokiego poziomu rodzimej produkcji rzeźbiarskiej<sup>73</sup>. Jej kontynuację stanowił pokaz krakowskiego malarstwa i rzeźby XV wieku, a zwłaszcza obrazy z ołtarzy kościołów krakowskich, pochodzące z lat 1460–1480. Ukazano je, jak podkreślali pomysłodawcy ekspozycji, w szczególnie trafnym momencie „osiągnięcia przez miejscowe warsztaty malarskie szczytowego rozwoju”, co miało poskutkować, jak starano się przekonać widza, dostarczeniem dzieł tej miary, jak poliptyk dominikański i augustiański oraz tak zwany tryptyk świętokrzyski z katedry na Wawelu. Również w dziale krakowskiej rzeźby wystawa miała zobrazować „narastanie cech rodzimych”. Reprezentować je miały dzieła *Chrystus na osiołku palmowym* i *Herma św. Urszuli*. Obie te rzeźby, pochodzące z lat 60. XV wieku, stały się zapowiedzią przełomowego stylu Wita Stwosza<sup>74</sup>. Ekspozowanie wysokiej klasy rodzimego dorobku wskazywało na rozwój kulturalny Krakowa w tym okresie.

Bardzo okazałe prezentowały się również osobno zgrupowane iluminacje Wita Stwosza, który w okresie swej działalności w Krakowie w latach 1477–1496 „osiągnął szczyt możliwości twórczych w monumentalnym ołtarzu Mariackim i nagrobku Kazimierza Jagiellończyka w katedrze na Wawelu”<sup>75</sup>. Z jednej strony miały one nawiązać do jego twórczości rzeźbiarskiej, z drugiej zaś spełnić pożyteczną rolę w zaznajomieniu zwiedzających ze słabo znaną dziedziną jego twórczości<sup>76</sup>. Specjalnie dobrano też i wyeksponowano, pośród dominujących dotąd na wystawie zabytków sztuki kościelno-religijnej, zespół pamiątek ilustrujących „świecką sztukę mieszczan krakowskich z XVI wieku, ściśle związaną z życiem władz miejskich i krakowskich

---

<sup>72</sup> Wśród eksponatów znalazły się m.in.: Kazimierz Wielki – denar koronny z mennicy krakowskiej; Jadwiga – denar koronny (mennica krakowska); Władysław Jagiełło – denar korony; trzeciak koronny; półgrosz koronny z mennicy krakowskiej; oprawa księgi wójtowskiej miasta Krakowa z lat 1488–1489 i z lat 1493–1494; pierwszy wydany drukiem w Krakowie kodeks prawa polskiego, spisany przez Jana Łaskiego (1454–1531), kanclerza koronnego i późniejszego arcybiskupa gnieźnieńskiego. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; Katalog, s. 124, 208–209, 223, 226–227.

<sup>73</sup> Dzieło to zakwalifikowano do szczytowych osiągnięć krakowskiej rzeźby z trzeciej ćwierci XIV w. Wraz z rzeźbą Matki Boskiej z klasztoru Klarysek w Krakowie świadczyć miało o wysokim poziomie miejscowych warsztatów snycerskich. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; Katalog, s. 132–133.

<sup>74</sup> Kwatery ołtarza dominikańskiego, ok. 1460 r.; kwatery ołtarza augustiańskiego, po 1468 r.; tryptyk św. Trójcy z kaplicy Świętokrzyskiej katedry na Wawelu (skrzydła ołtarza św. Trójcy, 1467 r.). AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; Katalog, s. 28, 62–66, 136–137.

<sup>75</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; Katalog, s. 28.

<sup>76</sup> Wit Stwosz i jego warsztat: Ogrojec (ok. 1485 r.); św. Anna Samotrzecia (po 1485 r.); rycerz (po 1480 r.). AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p.; Katalog, s. 138–140.

cechów”, oraz pojedyncze dzieła graficzne, przedstawiające ikonografię Krakowa<sup>77</sup>. Akcentowanie świeckiego charakteru sztuki, a minimalizowanie dorobku sztuki sakralnej, lansowane przez władze komunistyczne, wpisywało się w stale obecną w okresie PRL laicyzację polskiego społeczeństwa.

Mecenat królewskiego dworu w zakresie złotnictwa, rzeźby i malarstwa sztalugowego to kolejny motyw wystawy. Wszakże patronat władzy królewskiej nad sztuką łatwo było wkomponować w ideał opieki władzy ludowej nad polską kulturą. Mimo charakteryzującej ten okres ideologizacji była ona niewątpliwie widoczna. Wpisując się więc w potrzeby tak zwanej polityki historycznej, zgodnie z zasadniczym przełomem, jaki miał się dokonać w okresie renesansu, w salach drugiego piętra wystawy położono nacisk na dwa zagadnienia. Pierwszym z nich było „wydobycie na jaw świeckiego nurtu” w ówczesnej sztuce, drugim podkreślenie nieznanego w XV wieku formy mecenatu nowożytnego, sprawowanego przez dwór królewski i możliwe rody<sup>78</sup>. Jak już zaznaczono, ciąg sal ekspozycyjnych położonych na drugim piętrze – zgodnie z ogólną koncepcją wystawy – został poświęcony renesansowej sztuce Krakowa, stanowiącej odbicie „rewolucyjnych przemian światopoglądowych, jakie dokonały się na początku nowożytnej ery”. Charakterystyczne przejawy renesansowej kultury Krakowa twórcy wystawy utożsamiali przede wszystkim ze „zlaicyzowaniem sztuki” oraz przejściem przez nią „głównych zdobyczy humanizmu”. Zaliczono go do „postępowych prądów”. W ówczesnej historiografii starano się jak najszybciej przenieść humanizm do Polski, w mury Akademii Krakowskiej, jako przejaw „postępu” i przeciwwagi dla konserwatyizmu, z którym wiązano Kościół katolicki. W syntetycznym ujęciu dziejów krakowskiej uczelni, przygotowanym z okazji jej 600-lecia, humanizm omówiono w trzech studiach, autorstwa Ignacego Zarębskiego, Józefa Garbacika i Andrzeja Wyczańskiego<sup>79</sup>. Najwcześniejszą jego fazę opracował Ignacy Zarębski. Autor oznak wczesnego humanizmu doszukiwał się już w połowie XV wieku, kładąc nacisk na „drogę włoską jego recepcji”<sup>80</sup>. Widział w nim przeciwwagę dla „rodzimej scholastycznej tradycji”<sup>81</sup>. W duchu antykościelnym humanizm przybliżył

<sup>77</sup> M.in. Pracownia mistrza Biblii Hutterów, czynna w Krakowie w latach 1400–1430, wykorzystując motywy i formy obiegowe na terenach podległych promieniowaniu sztuki czeskiej, wprowadza równocześnie cechy powstałe w warunkach miejscowego środowiska: Biblia Hutterów (1415 r.); antyfonarz Zbigniewa Oleśnickiego (po 1423 r.); pracownia pontyfikału oleśnickiego (czynna w Krakowie w drugiej ćwierci XV w.); pontyfikał Zbigniewa Oleśnickiego (ok. 1430 r.). AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 95–97.

<sup>78</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.

<sup>79</sup> I. Zarębski, *Okres wczesnego humanizmu* [w:] *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964, s. 151–187; J. Garbacik, *Ognisko nauki i kultury renesansowej (1470–1520)* [w:] *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 189–220; A. Wyczański, *Uniwersytet Krakowski w czasach złotego wieku* [w:] *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 221–252.

<sup>80</sup> A. Gieysztor, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964, *Uniwersytet Jagielloński, Wydawnictwa Jubileuszowe t. XXI*, s. 501, „Przegląd Historyczny” 1965, nr 4, s. 676.

<sup>81</sup> H. Barycz, *Nowa synteza dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozważania krytyczne*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1966, nr 3, s. 303.

również J. Garbacik. Starając się rzucić na ten nurt „nowe światło”, zróżnicował go, dzieląc na „radykalny” i „umiarkowany”. Ten ostatni zdecydowanie krytykował<sup>82</sup>.

Obie wspomniane tendencje znalazły wyraz w ekspozycji przewidzianej w holu drugiego piętra, gdzie zgrupowano przede wszystkim zabytki ilustrujące „świecki nurt artystycznej kultury mieszczańskiej”, wyraźnie odbiegającej, jak mieli zauważyć to zwiedzający, w swym charakterze od „kościelno-religijnych wytworów powstałych w cechowych warsztatach średniowiecznego jeszcze Krakowa”<sup>83</sup>. W holu ekspozycji zgrupowano więc dzieła sztuki związane z organizacją instytucji miejskich (cechów, stowarzyszeń i nadrzędnej władzy miasta) oraz poświęcone ich kontaktom z królewskim dworem. I tak eksponowano między innymi insygnia władzy burmistrzów – berło i sygnet, ale też unikatowy w skali światowej Kodeks Baltazara Behema, „uznany za pierwsze w pełni świeckie dzieło malarstwa krakowskiego, wyrosłe z mieszczańsko-plebejskiego nurtu kultury średniowiecznej”<sup>84</sup>. Piękne miniatury, przedstawiające wyobrażenia codziennej pracy, zachwycają do dzisiaj. Zaznaczająca się w tych zabytkach „wybitna rola, jaką mieszczaństwo odegrało w czasach artystycznej kultury Krakowa”, została podkreślona dodatkowo za pomocą królewskich dokumentów, stwierdzających uprzywilejowaną pozycję miasta, które w początkach XVI wieku „zdołało się jeszcze obronić przed antymiejską polityką szlachty”. Zespół archiwalny uzupełniały wybrane księgi miejskie i pieczęcie<sup>85</sup>. Wspólną ramę dla opisanego zespołu zabytków pomieszczonych w holu miały stanowić drzeworytnicze ilustracje z widokami Krakowa. Eksponowane były głównie przedstawienia o tematyce świeckiej, na przykład obrady sejmu polskiego i przekazanie władzy kancelarskiej Janowi Łaskiemu (w Statutach Łaskiego), sceny bitew Polaków z Tatarami (w Kronice Miechowity oraz w Kronice Bielskiego) i portrety Jagiellonów. Wybór wspomnianych ilustracji został dokonany z myślą o tym, by prezentowały one nie tylko rozwój krakowskiej grafiki, lecz również rozkwit czołowych zakładów typograficznych Krakowa, jak drukarnia Jana Hallera<sup>86</sup>.

„Nowy etap rozwojowy” rodzimej produkcji artystycznej przypisano do sali na drugim piętrze, mieszczącej XVI-wieczne zabytki malarstwa i rzeźby. W doborze eksponatów kierowano się, tak jak w odniesieniu do wcześniejszych okresów, dążeniem do wydobycia na jaw „świeckiego i humanistycznego nurtu przenikającego do

---

<sup>82</sup> J. Garbacik, *Ognisko nauki i kultury renesansowej (1470–1520)* [w:] *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 207.

<sup>83</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.

<sup>84</sup> *Katalog*, s. 25.

<sup>85</sup> Berłko burmistrzów krakowskich (początek XVI w.); sygnet burmistrzów krakowskich (lata 1532 i 1590); wawelskie pracownice iluminatorskie i mistrz Kodeksu Behema: pontyfikał Erazma Ciołka (ok. 1510 r.); mszał Erazma Ciołka (ok. 1513–1518); dokument królewski (Toruń, 27 VI 1504 r.); dokument królewski (Kraków, 18 X 1521 r.); dokument Rady Miejskiej (Kraków, 28 VII 1554 r.); księga rachunków miejskich z 1557 r. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 107–110, 185–186, 237–239.

<sup>86</sup> Umieszczono m.in. portret królowej Bony; drzeworyt w dziele Justusa Deciusza wydanym w oficynie Hieronima Wietora; portret Zygmunta I; drzeworyt ze Statutów królewskich wydanych w oficynie Hieronima Wietora. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.; *Katalog*, s. 126.

cechowych warsztatów”. Tendencje te starano się przedstawić za pomocą zarówno religijnych kompozycji, jak i dzieł epitafrjnych i wotywnych, łączących w jednym obrazie wątki świeckie i religijne<sup>87</sup>. Z malarskiego dorobku najwybitniejszych mistrzów krakowskich wybrano więc te dzieła, w których twórcy wysunęli na pierwszy plan „trafną i żywą obserwację realiów” (ubiorów, przedmiotów użytkowych, wnętrza architektonicznych czy pejzaży). Wzmógł się realizm tych inscenizacji, na przykład scen z życia Maryi, Świętego Jana Jąłmużnika czy Świętego Stanisława, jak również przejawiający się w nich „kult życia codziennego” wytyczyć miały łatwo uchwytną – nawet dla nieprzygotowanego widza – linię podziału „odgraniczającą idealistyczną sztukę średniowiecza” od nowatorskiego, bliższego potrzebom człowieka, renesansowego malarstwa XVI-wiecznego Krakowa<sup>88</sup>.

Przekaz ten kontynuowano w kolejnej sali poświęconej królewskim mecenasom, prezentującej zabytki pochodzące z zamku. Widz miał go utożsamiać z głównym ośrodkiem i wzorem renesansowej sztuki Krakowa w początkach XVI wieku. Reprezentacyjny charakter nadała opisywanej sali kolekcja arrasów (wypożyczona na tę okazję z Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu). W ich bezpośrednim sąsiedztwie wystawiono portrety Jagiellonów: królowej Bony, Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, złożone rozety pochodzące z sal wawelskich oraz barwne, dekoracyjne kafle. Zespół opisanych zabytków – w połączeniu z kolekcją arrasów – miał pozwolić widzowi odczuć „monumentalne piękno królewskiego zamku w czasach zygmunto-wskich”<sup>89</sup>.

Zagadnienie artystycznego mecenatu królewskiego dworu uwypuklono też przy omawianiu XVI-wiecznej sztuki Krakowa. Mecenat miał objąć w tym okresie zróżnicowane dziedziny sztuki i różnych artystów, miejscowych i zagranicznych, zmuszając, jak wskazywała autorka scenariusza, do uwzględnienia w ekspozycji niezwykle zróżnicowanej produkcji artystycznej. Zaprezentowanie twórczości obcych artystów, zatrudnionych na dworze królewskim, miało się przyczynić do ukazania „we właściwym świetle” Krakowa jako dużej i bogatej metropolii, której polityczne i artystyczne kontakty obejmowały już całą Europę. Przyjęto zasadę łącznego eksponowania obu nurtów twórczości. Duże znaczenie dla złożonego problemu przenikania zachodnich wpływów do sztuk plastycznych Krakowa miał eksponowany w tej sali tryptyk Świętego Stanisława. Dzieło to ukazywało bowiem symbiozę krakowskiego

<sup>87</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, Scenariusz wystawy, b.p.

<sup>88</sup> Powstałe w tym czasie dzieła mistrza polipytyku św. Jana Jąłmużnika i Marcina Czarnego uznawane były za najbardziej reprezentatywne dla wczesnorenesansowego malarstwa Krakowa. Twórcy ci „nadali religijnym treściom przedstawić piętno głębokiego humanizmu i ujawnili renesansową wiedzę o materialnym świecie”. *Katalog*, s. 14. Polipytyk św. Jana Jąłmużnika, ok. 1504 r.; kwatery ołtarza św. Stanisława, ok. 1500 r.; kwatery ołtarza Zaśnięcia Matki Boskiej, ok. 1508 r.; *Katalog*, s. 67–70. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p.

<sup>89</sup> Na wielką skalę zamięłowanie do arrasów wykazywał Zygmunt August już od samego początku panowania. Stworzył on dla zamku wawelskiego ogromną kolekcję, obejmującą 356 sztuk. Arrasy wawelskie, nawet po uszczupleniu w ciągu wieków do liczby 136, stanowią wyjątkowo obfity zespół stworzony dla jednej rezydencji przez jednego człowieka i wykonany w jednym środowisku artystycznym. *Katalog*, s. 45. Na temat wystawowych portretów, rozet i kafli zob. *ibidem*, s. 126–129, 144, 201–209. AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p.

snycerza z warsztatem malarskim Hansa Kulmbacha (niemieckiego malarza i grafika epoki renesansu, w którym powstały malowane rewersy rzeźbionego ołtarza)<sup>90</sup>. Podobny związek z renesansowym Krakowem wykazywały pierwsze rzeźby drewniane o tematyce świeckiej, na przykład głowy w Sali Poselskiej na zamku królewskim, wykonane według koncepcji Zygmunta I i królowej Bony przez miejscowych snycerzy Sebastiana Tauerbacha i Jana<sup>91</sup>. Dzieła powstałe na miejscu w Krakowie były eksponowane w bezpośrednim sąsiedztwie dzieł zagranicznych autorów. W celu znaczenia napływu do Krakowa artystów włoskich eksponowano dwa płaskorzeźbione w marmurze adorujące anioły, uchodzące za dzieło Jana Marii Padovano<sup>92</sup>. Przenikanie sztuki polskiej i zagranicznej oraz ich symbioza świadczyć miały o sile i potędze ówczesnego państwa polskiego. Przekaz tej części wystawy służył przede wszystkim promocji osiągnięć kulturalnych Krakowa.

W ostatniej sali, w witrynach, wyeksponowano zespół iluminowanych rękopisów z XVI wieku. Szersze uwzględnienie tej gałęzi sztuki uznano za konieczne ze względu na bujny rozkwit miejscowych warsztatów miniatorskich. Za słuszne uznano więc, by w chwili opuszczania wystawy zwiedzający mieli okazję „utrwalić sobie w pamięci zabytki najściślej związane z rodzimym nurtem renesansowej sztuki Krakowa”<sup>93</sup>. W regałach znajdujących się w omawianej sali zostały wyeksponowane dzieła Stanisława Samostrzelnika, cystersa z Mogiły pod Krakowem, miniaturzysty i malarza fresków (od roku 1511 był artystą nadwornym Krzysztofa Szydłowieckiego, następnie Piotra Tomickiego)<sup>94</sup>, a ponadto prace twórcy pontyfikatu Erazma Ciołka<sup>95</sup>.

## PODSUMOWANIE

Naukę w Polsce przez długie wieki utożsamiano z krakowską Alma Mater, dlatego z okazji jej 600-letniego jubileuszu pracownicy Muzeum Narodowego w Krakowie przygotowali monumentalną wystawę, o której należało przypomnieć. Była to niewątpliwie jedna z największych wystaw muzealnych, jakie urządzili pracownicy Muzeum Narodowego w Krakowie. Swoim rozmachem przewyższała też niejedną

---

<sup>90</sup> AMN w Krakowie, Organizacja wystawy, sygn. 71/58, b.p.

<sup>91</sup> *Katalog*, s. 31.

<sup>92</sup> Monumentalnie potraktowane postacie aniołów stanowiły klasyczny przykład infiltracji włoskiego renesansu do sztuki XVI-wiecznego Krakowa. Ibidem, s. 145.

<sup>93</sup> M.in. przywilej opatowski z 1519 r. (katedra w Sandomierzu), modlitewnik Zygmunta Starego z 1524 r. (sygnowany, British Museum w Londynie), *Liber geneos* rodziny Szydłowieckich, ok. 1532 r. (Kórnik), ewangeliarz Tomickiego z 1534 r. (sygnowany, Archiwum Kapitulne na Wawelu). Ibidem, s. 113.

<sup>94</sup> Zamieszczono m.in. portret Piotra Tomickiego (ok. 1530) r., portret Przybyłów (ok. 1534 r.); dyptyk z portretami żon Zygmunta Augusta (lata 1543–1551). Ibidem, *Katalog*, s. 78–79.

<sup>95</sup> Rękopis został sporządzony w Krakowie dla znakomitego bibliofila Erazma Ciołka biskupa płockiego, sekretarza króla Aleksandra, dyplomaty. Ibidem, s. 109–110.

ekspozycję zorganizowaną przez pracowników innych muzeów, w tym narodowych. Była to ekspozycja wyjątkowa z wielu względów. Po pierwsze, synchronizowała w sposób niespotykany w PRL zabytki sztuki sakralnej z zabytkami o charakterze świeckim, a wszystko po to, by ukazać bujny rozwój polskiej sztuki od XIV do XVI wieku. Był to wszakże złoty wiek kultury polskiej. Po drugie, uatrakcyjniła wspaniałym pokazem dzieł sztuki jubileusz 600-lecia UJ, stając się miejscem bardzo chętnie odwiedzanym przez polskich i zagranicznych gości. Wystawa przyniosła uznanie i sławę pracownikom Muzeum Narodowego, a zwłaszcza autorce scenariusza Marii Kopff. Treść wystawy, choć została wpisana w potrzeby polityki, między innymi w zakresie eksponowania świeckiego charakteru sztuki krakowskiej, niewątpliwie stanowiła ogromny dorobek w zakresie muzealnictwa historycznego i zasługuje na przypomnienie.

## BIBLIOGRAFIA

### Źródła archiwalne

#### Archiwum Akt Nowych

Biuro Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego w Warszawie 1952–1983, sygn. 869

#### Archiwum Muzeum Narodowego w Krakowie

Banach Jerzy, sygn. TO 67

Kopff Maria, sygn. TO 119

Kronika Muzeum Narodowego w Krakowie

Muzeum Narodowe w Krakowie. Gmach Główny. Księga Pamiątkowa założona w dn. 1 VII 1964 r., sygn. 49

Organizacja wystawy „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550”, sygn. 71/58, 71/60

Organizacja wystawy „Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550”, przeznaczona do ekspozycji w Muzeum w Neuchatel w Szwajcarii – niezrealizowana, sygn. 71/68

Wycinki prasowe, sygn. NA 042

#### Archiwum Narodowe w Krakowie

Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu w Krakowie 1952–1974, sygn. 5

#### Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie

Kazimierz Piwarski (1903–1968), sygn. K III 24, 171

#### Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego

Jubileusz 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. Jub. 56

### Źródła drukowane i opracowania

Banach J., *Wstęp* [w:] *Muzeum Narodowe w Krakowie w latach 1350–1550. Wystawa urządzona w sześćsetną rocznicę Założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. A. Bochnak, Kraków 1964.

- Banasik T., *Wkład muzealnictwa w upowszechnianie kultury*, „Informator Muzeum Grudziądzkiego” 1964, nr 5–6, s. 47–54.
- Barycz H., *Nowa synteza dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozważania krytyczne*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1966, nr 3, s. 283–331.
- Błońska D., *O Muzeum Narodowym w Krakowie w czasie drugiej wojny światowej*, „Klio. Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym” 2014, t. 28, s. 85–128.
- Błońska D., Betlej A., *Muzeum Narodowe w Krakowie 1879–2019*, Kraków 2019.
- Brzostowski S., *Problemy organizacyjne muzeów w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków” 1959, nr 29, s. 48–59.
- Chruścicki T., *O programie wystaw stałych Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 1992, t. 34, s. 15–22.
- Dobrowolski T., *Zarys historii Muzeum Narodowego w Krakowie*, Muzeum Narodowe w Krakowie. Sprawozdania i Rozprawy rok 1951, Kraków 1952.
- Dobrowolski T., *Zreorganizowana galeria Malarstwa Polskiego Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 1952, t. 1–2, s. 18–25.
- Dudek A., Gryz R., *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2006.
- Działy historii kultury materialnej Muzeum Narodowego w Poznaniu*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1953, t. 1, nr 1–2, s. 256–258.
- Estreicher E. jr., *Dziennik wypadków*, Kraków 2003.
- Garbacik J., *Ognisko nauki i kultury renesansowej (1470–1520)* [w:] *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964, s. 189–220.
- Gieysztor A., *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego 1364–1764*, t. 1, praca zbiorowa, red. K. Lepszy, *Kraków 1964*, Wydawnictwa Jubileuszowe, t. XXI, s. 501, „Przegląd Historyczny” 1965, nr 4, s. 673–677.
- Gwoździewicz-Nowakowska P., *120 lat Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 2000, nr 42, s. 81–88.
- H.J., *Z kroniki obchodów jubileuszowych w związku z 600-leciem Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1965, nr 2, s. 169.
- J.L., *Zbliżający się jubileusz 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1959, nr 11–12, s. 72–74.
- Kącka K., *Polityka historyczna: kreatorzy, narzędzia, mechanizmy działania – przykład Polski* [w:] *Narracje pamięci. Między polityką a historią*, red. K. Kącka, J. Piecho-wiak-Lamparska, A. Ratke-Majewska, Toruń 2015, s. 59–80.
- Konopka H., *Władysław Gomułka wobec problemów szkolnego nauczania religii po roku 1956* [w:] *Spółczesność PRL. Historia, kultura, pamięć*, t. 1: *Historia*, red. S. Jankow-iak, D. Skotarczak, J. Skórzyńska, Poznań 2011, s. 169–180.
- Kopff A., *Muzeum Narodowe w Krakowie w nowym gmachu*, „Muzealnictwo” 1959, t. 9, s. 17–27, 124–125.
- Małkiewiczówna H., *Sprawozdanie z działalności Muzeum Narodowego w Krakowie w latach 1964–1965*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” 1970, t. 10, s. 121–157.
- Midura F., *Rozwój muzealnictwa w okresie czterdziestolecia PRL*, „Muzealnictwo” 1986, t. 30, s. 3–8.
- Młynarczyk-Tomczyk A., *W kręgu polityki, nauki i popularyzacji. Obchody „Polskiego Tysiąclecia” (1957–1966/67)*, Kielce 2019.
- Młynarczyk-Tomczyk A., *„Wielka lekcja historii”. Prezentacja Tysiąclecia Polski poprzez wystawy w latach 1960–1966/67*, Kielce 2022.
- Muzeum Narodowe w Krakowie, *Sztuka w Krakowie 1350–1550*, katalog, Kraków 1964.
- Muzeum Narodowe w Krakowie, *Historia i wybór zabytków*, wstęp T. Chruścicki, katalog i wybór zabytków F. Stołot, Warszawa 1987.

- Neymannowa Z., *Charakter i profil Muzeum Regionalnego*, „Muzealnictwo” 1967, nr 15, s. 25–31.
- Otwinowska D., *Zbiór sfragistyczny Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2004, t. 10, s. 254–256.
- Perkowska U., *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000.
- Pierzyńska-Jelska E.I., *Muzealnictwo w Polsce 1945–1974*, Kielce 2010.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 1: *Lata 1944–1947*, red. nauk. A. Wierzbicka, Warszawa 2012.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 2: *Rok 1948*, red. nauk. A. Wierzbicka, Warszawa 2012.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 3: *Rok 1949*, red. A. Staszewska przy współpracy A.A. Szablowskiej, Warszawa 2012.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 4: *Rok 1950*, red. P. Strożek, Warszawa 2012.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 5: *Rok 1951*, red. K.A. Kesling, J. Staciewicz-Podlipska, Warszawa 2014.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 6: *Rok 1952*, red. A. Wiszniewska, Warszawa 2015.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 7: *Rok 1953*, red. A. Marcinowska, Warszawa 2016.
- Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, t. 8: *Rok 1954*, cz. 1–2, red. H. Faryna-Paszkievicz, I. Gavrash, A. Marcinowska, Warszawa 2021.
- Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie, t. 8, 1964.
- Serczyk W., *Kronika Jubileuszu Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1964, nr 4, s. 170–180.
- Sztuka w Krakowie w latach 1350–1550. Wystawa urządzona w sześćsetną rocznicę założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1964.
- Walanus W., *Poliptyk z Lusiny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Modus. Prace z Historii Sztuki” 2001, t. 2, s. 43–85.
- Widacka-Bisaga A., Zaucha T., *Słowo i obraz: digitalizacja zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Muzealnictwo” 2011, t. 52, s. 102–114.
- Włodarczyk M., *Nowy Gmach Muzeum Narodowego w Krakowie. Z dotychczasowych dziejów. Zwroty historii*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 2010, z. 3, s. 37–48.
- Wyczański A., *Uniwersytet Krakowski w czasach złotego wieku [w:] Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964, s. 221–252.
- Zarębski I., *Okres wczesnego humanizmu, Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964.
- Zaucha T., *Pałac biskupa Erazma Ciolka – nowy oddział Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Spotkania z Zabytkami” 2007, t. 31, nr 5, s. 3–6.
- Ziębińska-Witek A., *Muzealizacja komunizmu w Polsce i w Europie Zachodniej*, „Res Historica” 2018, s. 235–252.